

**HOZIRGI O‘ZBEK ADABIYOTI TARAQQIYOTIDA ABDULLA
QAHHOR IJODINING TA’SIRI**

**THE INFLUENCE OF THE WORK OF ABDULLAH QAHHOR IN THE
DEVELOPMENT OF CURRENT UZBEK LITERATURE**

*Toshkent moliya instituti
Iqtisodiyot fakulteti
I-20/22 guruh talabasi
Mahmudova Yulduzxon*

Annotatsiya: Ushbu maqolada taniqli yozuvchi va shoir Abdulla Qahhor ijodining zamonaviy o‘zbek adabiyotiga ta'siri o‘rganiladi. Muallif adabiy tanqidni ko‘rib chiqadi, Qahhor asarlarini tahlil qiladi va ularni adabiyot olamidagi hozirgi tendentsiyalar va tendentsiyalar kontekstida ko‘rib chiqadi. Maqolada uning ijodining zamonaviy yozuv san’atini rivojlantirishdagi ahamiyati ta’kidlangan va uning uslubi va mavzusining xususiyatlari o‘rganilgan. Uning asarlarini tanqidiy tahlil qilish va talqin qilish asosida Muallif Abdulloh Kahhar asarining zamonaviy o‘zbek adabiyotiga ahamiyati va ta’sirini aniqlab, uning innovatsion g‘oyalari va ushbu san’at sohasini rivojlantirishga qo‘shgan hissasini ochib beradi.

Аннотация: Данная статья исследует влияние творчества Абдулла Каххара - выдающегося писателя и поэта - на современную узбекскую литературу. Автор проводит обзор литературной критики, анализируют произведения Кахара и рассматривает их в контексте текущих течений и тенденций в мире литературы. В статье подчеркивается значимость его творчества для развития современного писательского искусства и исследуются особенности его стиля и тематики. Основываясь на критическом анализе и интерпретации его произведений, автор определяет важность и влияние работы Абдулла Каххара на современную узбекскую литературу, раскрывая его новаторские идеи и вклад в развитие этой области искусства.

Annotation: This article explores the influence of the work of Abdullah Kahhar - an outstanding writer and poet - on modern Uzbek literature. The author reviews literary criticism, analyzes the works of Kahhar and examines them in the context of current trends and trends in the world of literature. The article emphasizes the importance of his

work for the development of modern literary art and explores the features of his style and subject matter. Based on the critical analysis and interpretation of his works, the author determines the importance and influence of Abdullah Kahhar's work on modern Uzbek literature, revealing his innovative ideas and contribution to the development of this field of art.

Kalit soʻzlar: Ijodiy meros, gumanizm gʻoyalari, oʻziga xoslik va rang-baranglik, oliyjanoblik ruhi, stilistik usul, avtobiografik asar, obyektiv lavhalar, lakonik, badiiy obrazlar, estetik zavq.

Ключевые слова: Творческое наследие, идеи гуманизма, самобытность и многообразие, дух благородства, стилистический метод, автобиографическое произведение, объективные кадры, лаконичность, художественные образы, эстетическое наслаждение.

Keywords: Creative heritage, ideas of humanism, originality and colorfulness, spirit of sublime, stylistic method, autobiographical work, objective plaques, laconic, artistic images, aesthetic pleasure.

«Iqtidorli odam hamma sohada iqtidorli»

Abdulla Qahhor haqli ravishda qisqa hikoyaning taniqli ustasi, oʻzbek nasrining asoschilaridan biri hisoblanadi. Uning hikoyalarida insonning yorqin tasvirlari, hayotdagi ziddiyatlar va muammolar chuqur ochib berilgan. Abdulla Qahhorning asarlari bugungi kungacha dolzarb boʻlib, unda inson illatlari, oddiy odamlarning hayoti tasvirlangan. Abdulla Qahhorning ijodiy merosi yosh avlodni Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida rivojlantirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish uchun katta ahamiyatga ega ekanligini inobatga olgan. Uning qahramonlari ularni ilgari surgan muhitning hayoti, urf-odatlarini, amallari va anʼanalari bilan chambarchas bogʻliqdir. U oʻzbek adabiyotiga hikoya janrining beqiyos ustasi sifatida kirdi, uni oʻzbek Chexov deb atashadi.—U oʻzbek yozuvchilari va tanqidchilari orasida birinchilardan boʻlib, soʻzning buyuk ustasi A. P. Chexovni oʻrganishga murojaat qildi. Uning Chexov haqidagi maqolalari chuqur tushuncha bilan ajralib turadi, chunki Abdulla Qahhor Chexovni oʻzining ustozini, oʻrnak sifatida koʻrgan. Anton Chexov ijodida Qahhor oddiy xalqning

butun hayotiga qarama-qarshi bo'lgan gumanizm g'oyalarini asosiy deb hisoblagan. Qahhor o'zbek xalqining eng yaxshi xususiyatlarini - aniq aql, kundalik donolik, hazilga moyillikni ochib beradi. Uning tili lakonik, aforizmlarga to'la va o'zbek nasri uchun an'anaviy bo'lgan o'ziga xoslik va rang-baranglikdan iborat.

Zamonaviy yozuvchilar ijodiga ta'sir ko'rsatgan o'zbek so'zining buyuk rassomlari qatorida Abdulla Qahhor alohida o'rin tutadi. U o'z ijodi bilan butun Sharqning badiiy tafakkurini rivojlantirishda yangi sahifa ochgan o'zbek yozuvchilarining ajoyib galaktikasiga tegishli. Qahhorning ajoyib asarlarida yozuvchilarning bir qator avlodlari tarbiyalangan, undan haqiqatni, badiiy tasvirini – realizmning tasviriy san'atini o'rgangan va bugungi kungacha o'rganib kelishmoqda.

"O'g'ri" hikoyasida eskining yangisi bilan to'qnashuvi ko'rsatilgan, u yerda muallif ota va o'g'ilning dushmanlik munosabatlarini ko'rsatishga muvaffaq bo'lgan. U o'z qahramonlarining o'ziga xos xususiyatlarini tasvirlaydi. A. Qahhor o'z asarlarida o'quvchiga notalar va ko'rsatmalar bilan emas, balki badiiy obrazlar bilan ta'sir o'tkazishga intiladi. Baxtsiz o'zbek mehnatkashlarining og'ir ulushi haqidagi hikoyalarda yozuvchi muallifning nutqi va personajning nutqi o'rtasidagi munosabatlarning stilistik usulidan foydalanadi, bunda oxirgi, ya'ni o'z-o'zidan bo'lmagan to'g'ridan-to'g'ri nutq xarakter, yoki ichki monolog deb ataladi, muallifning kontekstiga qo'shiladi. U badiiy mahoratni o'zlashtirdi va shu bilan o'zbek milliy novellistining muvaffaqiyatli rivojlanishiga hissa qo'shdi. "O'g'ri", "Anor", "Bemor" hikoyalarida Qahhor amaldorlarni qoralaydi, ularning yomon ishlarini ko'rsatadi va shohlik davridagi axloqqa bo'ysunadi. Hikoyalaridagi satira va hazil Qahhorning o'tmish qoldiqlari zamonaviy mavzuda kaltaklanadi. Masalan, "Boshsiz odam", "Sevishganlar", "San'atkor" va "Adabiyot muallimi", hikoyalarida muallif vijdotsiz amaldorlarni, burjua fikrli odamlarni ko'rsatadi. «Bemor» hikoyasida qattiq og'rib, vafot etgan ayol taqdiri va unga biror yordam berishdan batamom o'jiz, qo'li kalta Sotiboldining ahvoli, uyquga to'yagan, hali aniq shakl olmagan jujuq tilda onaizoriga tuni bilan xudodan shifo tilab chiquvchi «begunoh go'dak» - qizcha holati bayon etilgan. Ona esa har qanday vaziyatda ham o'z bolasini o'ylaydi. Bu hikoyaga «Osmon yiroq, yer qattiq», maqoli epigراف qilib olingan.

Uning asarlari noyob uygʻunlik shakli va asarlarning mazmuni bilan ajralib turadi. «Mingta shaklda ikki misra bilan oʻralgan fikrni ifodalash mumkin, ammo mingta variantning hech biri uni ikki misra kabi sodda, qisqa, kuchli va taʼsirchan tarzda etkaza olmaydi.¹». Mavzudan qatʼiy nazar, hikoyalarning bitta vazifasi bor - odamlarni oliyjanoblik ruhida tarbiyalash. A. Qahorning oʻquvchiga maksimal estetik zavq bagʻishlash, aks ettirish, ovqat berish istagi kabi edi goʻyo. Ajablanarlisi shundaki, odamlarni maʼrifat va tarbiyalash mavzusi ustuvorligi hozirgi yozuvchilarning eng dolzarb mavzularidan biridir.

Oʻzbek nasrining rivojlanishida uning «Anor» hikoyasi, «Qoʻshchinor chiroqlari», shuningdek «Sinchalak» va «Oʻtmishdan ertaklar» romanlari muhim oʻrin tutadi. «Oʻtmishdagi ertaklar» da muallif uning xotirasida chuqur iz qoldirgan odamlar haqida hikoya qiladi. Abdulla Qahorning oʻzi shunday degan: «Men bolaligimda oʻzim guvoh boʻlgan narsani tasvirladim. men haqiqatni yozdim, faqat haqiqat. va agar bu haqiqat sizga, zamonaviy yoshlarga, dahshatli darajada aql bovar qilmaydigan boʻlib tuyulsa, demak, men oʻzimning achchiq, ammo oxirigacha haqiqiy hikoyani ertak deb atayman!»² Bu qissa muallifning bolalikda koʻrgan–kechirganlari haqidagi avtobiografik asar, biroq oʻzbek adabiyotidagi mavjud avtobiografik asarlardan, jumladan, zamondoshi Oybekning «Bolalik» qissasidan keskin farq qiladi. «Bolalik»da lirik talqin, hodisalarning shoirona idrok etish ustun. Bola obrazi Oybek qissasida birinchi planda koʻrinsa, uning koʻrgan – kechirganlari sarguzashtlari, shu kechinmalari tufayli murgʻak qalbida tugʻilgan rangba-rang tuygʻular ifodasi asar asosini tashkil etsa, «Oʻtmishdan ertaklar»da bola Abdulla obrazi orqa oʻrinda turadi, u asosan «kuzatuvchi», «guvoh», «xolis hikoyachi» tarzida beriladi; yozuvchilar asosiy diqqat-eʼtibori bola guvohligida oilada, oila tevaragida yuz bergan voqealarni – turmushning obyektiv lavhalarini chizishga qaratilgan. Umr boʻyi adibga tinchlik bermagan, butun ijodida temirchi oʻchogʻidagi choʻgʻdek yalligʻlanib turgan inson shaʼni, qadri bilan

---

¹ Irina Borolina. Abdulla Qahorning ijodkorlik inshosi 2020. 49-b.

² Abdulla Qahhor. Oʻtmishdagi ertaklar. 1971.4-b

bog‘liq alamli o‘y-tuyg‘ular, jaholatga qarshi isyon bu qissada adibning so‘nggi faryodifig‘oni kabi yangrardi.

O‘z asarlarining mazmunini boyitish va ularning janr xilma-xilligini kengaytirish uchun tinimsiz ishlaydigan o‘ychan va talabchan yozuvchi A. Qahhor romanchi sifatida ham ishlaydi. «Sarob romani» kitob bo‘lib chiqqanidan buyon to hozirga qadar uning tevaragida qizg‘in bahs-munozaralar davom etib keladi. U haqida ko‘p nohaq ta‘nalar ham aytilgan. Adib tarjimayi holida shunday yozadi: “«Sarob»ni to‘rt yilda yozib tugatdim... Uni kitobxon xush qabul qildi, lekin ba‘zan arzon shuhratparastlik, ba‘zan siyosiy demagoglik, ba‘zan esa to‘g‘ridan-to‘g‘ri jaholat natijasi bo‘lgan tanqid nayza ko‘tarib qarshi oldi. Bu nasrda hatto farosatli odamlarni ham chalg‘itdi.” Adabiy davralardan birida «Sarob» tanqidi munosabati bilan berilgan savolga yozuvchi: «Tanqid shu paytga qadar «Sarob»dan nuqul siyosat izladi. Romandagi odamlarning dardi-dunyosini, oh-u zorini eshitadigan bir azamat topilmadi», deya afsus bildirgan edi. Biroq «Sarob» siyosat asari emas. Romandagi asosiy narsa undagi yetakchi personajdir – Saidiy bilan Munisxon qismati, ruhiyati tahlili ifodasidir. Bu roman birinchi galda xazon bo‘lgan muhabbat, uvol bo‘lgan umr dostonidir.

Adabiyotimizga katta bir to‘lqin bo‘lib kirib kelgan va dastlabki asarlari bilan jamoatchilik nazariga tushgan iste‘dodli yoshlarning ijodiy izlanishlarini bu qadar sinchkovlik va xayrihoxlik bilan kuzatib borgan va ularning ijodiy yutuqlarini ham, xato-kamchiliklarini ham o‘z vaqtida payqab, ularni badiiy ijodning katta yo‘liga boshlay olgan Qahhorning xizmatlari beqiyosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Irina Borolina. Abdulla Qahhorning ijodkorlik inshosi 2020
2. Qosimov U. Adabiy-estetik tafakkur tadriji: an‘anaviylik, vorisiylik, o‘ziga xoslik Abdulla Qodiriy, Abdulla Qahhor va Tog‘ay Murod ijodi misolida.
3. Sultanxo‘jayeva G.S. // A.P.Chexovning zamonaviy o‘zbek adabiyoti rivojiga ijodiy ta'siri masalalari
4. Shuhrat Sirojiddinov. Abdulla Qahhor hayoti va ijodi //2020